

GELECEĞİN MUHASEBECİLERİNİN STRATEJİK DÜŞÜNME YETENEKLERİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ*

Yrd. Doç. Dr. Mahmut KARĞIN**

Yrd. Doç. Dr. Rabia AKTAŞ**

Yrd. Doç. Dr. Sibel KARĞIN**

ÖZET

Uzun yıllardan beri muhasebe eğitime yönelik eleştiriler, muhasebe eğitiminin karmaşık ve sürekli değişen iş ortamının gerektirdiği yetenek ve yeterlilikleri kazandırmada başarılı olamadığı yönündedir. Günümüzde muhasebecilerinin artık sadece bilgi üreten değil, bilgiyi kullanan ve yöneten kişiler olması gerekmektedir. Bunun için de geleceğin muhasebecilerinin sahip olması gereken yetenekler ve yeterlilikler arasında “muhasebe teknik bilgisi”nin yanı sıra yaratıcı ve eleştirel düşünme, vizyon sahibi olma, problem çözme, analiz etme ve sistem düşüncesi gibi stratejik düşünme yeteneklerini içeren “teknik olmayan kişisel yetenekler” ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmada, mezunları geleceğin muhasebeci adayları olan Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin stratejik düşünme yeteneklerini kullanma düzeyleri ölçülmüş ve stratejik düşünme yeteneklerinin kullanım düzeyi üzerinde eğitim, bölüm ve cinsiyet değişkenlerinin etkisi araştırılmıştır. Stratejik düşünme yeteneği Pisapia vd. (2005) tarafından geliştirilen “Stratejik Düşünme Anketi” ile ölçülmüştür. Çalışmanın sonuçlarına göre, lisans eğitiminin sonuna gelmiş dördüncü sınıf öğrencilerinin, lisans eğitiminin başındaki birinci sınıf öğrencilerine göre stratejik düşünme yeteneklerini daha etkin kullandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, stratejik düşünme yeteneklerinin kullanımının bölümler arasında farklılık gösterdiği, cinsiyet açısından ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı çalışmanın diğer bulguları arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Geleceğin Muhasebecileri, Muhasebe Eğitimi, Stratejik Düşünme.

Measurement and Evaluation of Future Accountants' Strategic Thinking Skills

ABSTRACT

Criticisms of accounting education have been focused on the failure of accounting education to gain students skills and competencies required by the complex and rapidly changing business environment for a long period of time. In today's world, accountants should be the individuals who not only produce information, but also use and manage the information. Therefore, among the skills and competencies future accountants must possess, “non-technical individual skills” comprising strategic thinking skills such as creative and critical thinking, acquiring a vision, problem solving, and analyzing have come into prominence along with the “technical accounting knowledge”. In this study, the usage level of strategic thinking skills of students at Celal Bayar University, School of Economics and Administrative Sciences, whose graduates are the future accountant candidates have been measured and the effects of education, department, and gender variables on the usage level of strategic thinking skills have been analyzed. Strategic thinking skills have been measured by the “Strategic Thinking Questionnaire” developed by Pisapia et.al. (2005). According to the results of our study, it is set forth that fourth grade students who are at the end of their graduate level education use strategic thinking skills more efficient than first grade students who are at the beginning their graduate level education. Additionally, among the findings of our study are that the usage of strategic thinking skills differs among departments and that there is no statistically significant difference related to gender.

Keywords: Future Accountants, Accounting Education, Strategic Thinking.

* Bu çalışma, XXXI. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumunda sunulmuştur.

** Celal Bayar Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, Muhasebe Finansman Anabilim Dalı

1. GİRİŞ

Muhasebe hizmet sektöründe işe alınacak geleceğin muhasebecilerinin yetiştirilmesinde, bilgiyi üretme yeteneğini oluşturan teknik bilgi ve beceriler yanında, bilgiyi yönetme ve analiz etme yeteneğini oluşturan teknik olmayan bilgi ve yeteneklerin kazandırılması, eğitimcileri ve meslek mensuplarını yakından ilgilendirmektedir. Birçok kesim tarafından da dile getirilen, muhasebe eğitim programlarının daha çok teknik bilginin gelişimine yönelik tasarlanmış oldukları, mezunlarının iş bulma ve kariyer planlamalarını yönlendirmekten uzak oldukları görüşü, belli düzeydeki bir gerçeği yansıtabilmektedir. Özellikle bu alanda yapılmış akademik çalışmalarda, muhasebe eğitiminden beklentiler ile lisans düzeyinde bu beklentilerin karşılanma düzeyleri arasında farklılıklar olduğu belirtilmektedir.

Günümüzün karmaşık ve dinamik ortamlarında çalışan muhasebecilerin, karşılaştıkları sorunları çözme ve rasyonel kararlar alabilmeleri için stratejik düşünme yeteneklerine sahip olması gerekmektedir.

Stratejik düşünme yeteneği etkin bir şekilde kullanıldığında, muhasebecilerin sürekli değişen iş ortamındaki karmaşıklıkları ve değişiklikleri anlama, işleri ve işletmeleri ile ilgili fırsatları ve zorlukları tanıma, tahmin etme, değişiklikleri yönetme ve değişikliklere cevap verme ve adapte olmalarını sağlayan bir düşünce yapısı oluşturmalarına olanak sağlayacaktır. Bireylerin stratejik düşünceleri, yaratıcı, kritik ve analitik düşünceleri anlamına gelmektedir. Stratejik dü-

şünme yeteneği doğru kullanıldığında, olayların birbiriyle olan ilişkileri anlaşılır ve sistemi bir bütün olarak görmek mümkün olur.

Bu çalışma, gelecekte muhasebe mesleğini yapabilecek “geleceğin muhasebecileri” olarak kabul edilen, muhasebe eğitimi alan öğrencilerin, stratejik düşünme yeteneklerini ölçme ve değerlendirmeye yöneliktir. Bu amaçla, Celal Bayar Üniversitesi (CBÜ) İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (İ.İ.B.F.) birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin stratejik düşünme yetenekleri ve bu yeteneklerin kullanımı ile sınıf, bölüm ve cinsiyet değişkenleri arasında ilişki olup olmadığı incelenmiştir.

Çalışmada stratejik düşünme yeteneğinin ölçülmesinde Pisapia vd.¹ tarafından geliştirilen, “Stratejik Düşünme Anketi” kullanılmıştır. Ankette stratejik düşünme; yeniden çerçeveleme (reframing), yansıtma (reflecting) ve sistem düşüncesi (systems thinking) yeteneklerini içeren üç boyut açısından ölçülmektedir.

Stratejik düşünme yeteneğine sahip olmanın kişilerin ve işletmelerin başarısında önemli bir rol oynadığı konusunda yaygın bir inanış olmasına rağmen, bu yeteneğin nasıl geliştirileceği konusu o kadar açık değildir^{2,3}. Bu çalışmadan elde edilecek sonuçların, üniversite eğitiminin öğrencilerin stratejik düşünme yetenekleri üzerindeki etkisinin anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde ilk olarak geleceğin muhasebecilerinin sahip olması gereken özelliklere kısaca değinilecek, ardın-

- ¹ Pisapia, J., Reyes-Guerra, D. and Coukos-Semmel, E., 2005, “Developing the Leader’s Strategic Mindset: Establishing the Measures”, **Leadership Review**, 5, s. 41-68.
- ² Casey, A.J. and Goldman, E.F., 2010, “Enhancing the Ability to Think Strategically: A Learning Model”, **Management Learning**, 41 (2), s. 167-185.
- ³ Goldman, E., Cahill, T. and Filho, R.P., 2009, “Experiences That Develop the Ability to Think Strategically”, **Journal of Healthcare Management**, 54 (6), s. 119-128.

dan geleceğin muhasebecilerinin sahip olması gereken bir özellik olarak stratejik düşünme yeteneği; tanımı, boyutları ve yapılan bazı çalışmaların sonuçları bakımından incelenecektir. Çalışmanın son bölümünde ise, CBÜ İ.İ.B.F. birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin stratejik düşünme yetenekleri ve bu yeteneklerin kullanım düzeyi üzerinde sınıf, bölüm ve cinsiyet değişkenlerinin etkisinin incelendiği bir anket çalışmasına yer verilecektir.

2. MUHASEBE EĞİTİMİ VE GELECEĞİN MUHASEBECİLERİNİN ÖZELLİKLERİ

Muhasebe eğitiminin mevcut durumu ve geleceği ile ilgili değerlendirmelerde, işletme çevresinin çok hızlı bir şekilde değiştiği ve muhasebe eğitiminin de bu değişime uyum sağlaması ve kendini yenilemesi gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Aslında bu, bir sistemin sürdürülebilirliğinin temel koşuludur. Varlığını sürdürmek isteyen her sistem değişen çevre koşullarına uyum sağlama çabasıdır. Bir sistem olarak muhasebe eğitimi sisteminin de bu temel yaklaşımı benimsemesi gerektiği açıktır.

Gelişmiş ülkelerde, 1980'lerin ortalarından beri üniversitelerin muhasebe programları profesyonel muhasebe kuruluşları, işverenler ve akademisyenler tarafından eleştirilmektedir. Temel eleştiri konusu, üniversitelerin muhasebe programlarının mezunlarını modern, teknolojik olarak gelişmiş, çok hızlı değişen iş koşullarına uyum sağlayacak şekilde muhasebe mesleği üyeleri tarafından sahip olunması gerekli yetkinlikle (bilgi, yetenek ve kişisel vasıflar açısından) donatmaktaki başarısızlığıdır. Muhasebe eğitimi

ile ilgili çalışmalar bu eksikliklerin düzeltilmesi için muhasebe eğitiminin değişmesi gerekliliğini vurgulamaktadır⁴.

Bu nedenle yapılması gereken öncelikle muhasebe mezunlarında aranan yeteneklerin veya yetkinliklerin neler olduğunu ortaya çıkarabilmek, sonrasında ise, neden muhasebe eğitiminin bu yetkinliklere sahip mezunlar veremediklerini sorgulamaktır.

AICPA (American Institute of Certified Public Accountants–Amerikan Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Enstitüsü, 1998) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada, yeminli muhasebecilerin değişen iş çevresinde mesleğin rekabetçi kalabilmesi için geleneksel muhasebe ve denetim hizmetlerine ek olarak, profesyonel karar vermede ve müşterinin değerini artırmada güvenilir hizmetler sunmanın gerektiğine inandıkları ortaya konulmuştur. Çalışma, yeminli muhasebecilerin (CPA) yeterlilikleri arasına iletişim, liderlik, *stratejik düşünme* ve müşteri odağı gibi yeteneklerin de eklenmesi gerektiği sonucunu ortaya koymuştur⁵.

Howieson⁶ çalışmasında, muhasebenin değişime uyum sağlayabilmesi ve yenilikçi olabilmesi için, değişime katılacak ve yönetecek çalışanlara ihtiyaç duyulduğunu belirtmektedir. Genel olarak bakıldığında, ICAA (Institute of Chartered Accountants in Australia–Avustralya Lisanslı Muhasebeciler Birliği) tarafından geleceğin muhasebecilerinin taşımaları gereken özellikler ve yetenekler aşağıda Tablo-1'de sunulmuştur.

⁴ Bui, B. and Porter, B., 2010, "The Expectation-Performance Gap in Accounting Education: An Exploratory Study", *Accounting Education: An International Journal*, 19 (1-2), s. 23.

⁵ Bui ve Porter, 2010, a.g.m., s. 23.

⁶ Howieson, B., 2003, "Accounting Practice in the New Millennium: Is Accounting Education Ready to Meet the Challenge?", *The British Accounting Review*, 35, s. 72-103.

TABLO-1: Geleceğin Muhasebecilerinin Sahip Olması İstenen Yetenekler

- İşverenin işini bir bütün olarak anlayabilmeyi içeren **stratejik yetenekler**,
- Ölçme ve raporlama yetenekleri, yönetim yetenekleri, çevresel yetenekler, maliyetleme ve maliyet yönetimi yetenekleri, (özellikle maddi olmayan duran varlıklara ilişkin) değerlendirme yetenekleri, finansal pazar yetenekleri, risk yönetimi ve vergi ile ilgili düzenlemeleri içeren **muhasebe ve finans yetenekleri**,
- Genel yönetim (özellikle takım koordinasyonu) yetenekleri, iletişim ve sunum yetenekleri, proje yönetimi yetenekleri, değişimin yönetimi yetenekleri, müzakere yetenekleri, dış kaynak kullanımı tedarik yetenekleri, uluslararası sosyal ve kültürel yetenekleri içeren **insanlarla iyi çalışabilme yetenekleri**,
- Gelişmiş yazılım modelleri gibi sistemleri ve uygun bilgi akışı sağlayan sistemleri kullanabilmeyi içeren **bilgi teknolojisi yetenekleri**.

Kaynak: Howieson (2003, s. 86) içinde Institute of Chartered Accountants in Australia (ICAA, 1998).

Aynı şekilde ICAEW (Institute of Chartered Accountants in England and Wales-İngiltere ve Galler Lisanslı Muhasebeciler Birliği) muhasebecilerin geleneksel olarak yerine getirdikleri görevler dışında, odak noktasını piyasanın talep ettiği doğrultuda stratejik planlama ve stratejik vizyona yöneltmesi gereğini vurgulamaktadır⁷.

Bui ve Porter⁸ ise, profesyonel muhasebecilerin sahip olması gereken özellikleri üç grup altında sınıflandırmaktadır; fonksiyonel yetkinlik (teknik muhasebe uzmanlığı), iş alanına ilişkin genel yetkinlik (geniş bir iş bakışı ve genel iş yetenekleri) ve kişisel yetkinlikler (**stratejik düşünme** ve yönetim; iletişim, liderlik ve karşılıklı ilişkilerde yetenek; ve global piyasalarda çalışabilmek için değişime ayak uydurabilme yeteneği vb.).

Albrecht ve Sack⁹, çalışmalarında muhasebe

eğitimi ile ilgili algılanan problemleri sıralamaktadırlar ve **stratejik bakış açısı** veya odak eksikliğinin bunlardan biri olduğunu vurgulamaktadırlar.

Muhasebe eğitiminde tespit edilen sıkıntıların sonucu olarak, muhasebe eğitiminin geleceği ve çıktılarının niteliği ile ilgili kritik değerlendirmeler yapılmaktadır. Bunlardan en çarpıcı olanı, muhasebe eğitiminin mevcut şekliyle devamında muhasebe eğitimi almak isteyenlerin daha da azalacağı ve muhasebe programlarının öğrenci bulamayacağı görüşüdür¹⁰.

Başta ABD olmak üzere, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de muhasebe eğitiminin beklentileri karşılamada yetersiz kaldığı yönünde görüşler vardır. Türkiye’de muhasebe eğitiminde değişim ihtiyacı ve boyutlarının belirlenmesine yönelik öğretim üyelerine uygulanan bir anket çalışmasının¹¹ sonuçlarına göre, gelece-

⁷ Howieson, B.,2003, a.g.m., s. 86.

⁸ Bui ve Porter, 2010, a.g.m., s. 26.

⁹ Albrecht, S.W. and Sack, R. J., 2000, “Accounting Education: Charting the Course through a Perilous Future”, **Accounting Education Series**, Volume No. 16, American Accounting Association, USA, s. 43.

¹⁰ Albrecht, S.W. and Sack, R. J., a.g.e, s. 2.

¹¹ Zaif, F. ve Karapınar, A., 2002, “Muhasebe Eğitiminde Değişim İhtiyacı”, **G.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi**, 3, s. 111-134.

ğin muhasebecilerinin artan talebi karşılayacak muhasebe alt yapısını alamadıkları görüşü bulunmaktadır.

Çürük ve Doğan¹² muhasebe öğretim üyeleri ve ilk 500 büyük Türk işletmesini kapsayan çalışmalarında, Türkiye'deki üniversitelerde verilen muhasebe eğitiminin işletmelerin taleplerini tam karşılar düzeyde olmadığına dair bulgular elde etmiştir. Aynı sonuçlara, Yıldız ve Durak¹³ da, Kırklareli ilindeki işletmeleri kapsayan çalışmalarında ulaşmışlardır.

Demir ve Süer Öztekin¹⁴ ise, Avrupa Birliği'ne giriş sürecinin Türkiye'deki muhasebe eğitimine etkisini ders içerikleri, öğretim teknikleri, öğretim elemanlarının gelişimi, teknoloji ve stratejik bakış açısı boyutlarından bir anket çalışmasıyla araştırmıştır. 73 öğretim elemanını kapsayan anket çalışmasında, öğretim elemanlarının öğrencilere stratejik düşünme yeteneğinin kazandırılması konusundaki düşüncelerini sormuşlardır. Ankete katılanların %97,2'si öğrencilere muhasebe eğitiminin yanı sıra, stratejik düşünme yeteneği kazandıracak ve bunu geliştirecek dersler sunulması gerektiği görüşüne katılmaktadır. Bu görüşe katılmayan %2,8'lik azınlığın düşüncesi ise mevcut derslerin içeriklerinin sunum teknikleriyle iyileştirilerek bu amaca ulaşılabileceğidir. Ayrıca, İşletme öğretimi veren yükseköğretim kurumlarında diğer dersler kapsamında stratejik düşünme yeteneğini kazandıracak ve geliştirecek ders içeriklerinin geliştirilmesinin önem taşıdığı ifade edilmektedir.

Yukarıdaki çalışmaların sonuçlarından da anlaşılacağı gibi, geleceğin muhasebecilerinden istenen yetenekler arasında yaratıcılık, problem çözme ve analiz etme, olaylar ve durumlar arasında mantıksal ilişkiler kurup sonuca varma, yeniliklere cevap verebilme ve uyum sağlayabilme, değişimi yönetme gibi yetenekleri içeren stratejik düşünme yeteneği unsurları yer almaktadır. Çalışmanın bundan sonraki kısmında, stratejik düşünme yeteneği; tanımı, boyutları ve yapılan çalışmalar doğrultusunda önemi açısından incelenecektir.

3. STRATEJİK DÜŞÜNME YETENEĞİ: TANIMI, BOYUTLARI VE ÖNEMİ

Literatürde “stratejik düşünme” kavramı çeşitli şekillerde tanımlanmakta ve “stratejik” kelimesi ile başlayan stratejik yönetim, stratejik planlama gibi diğer kavramlarla olan ilişkisi sıkça tartışılmaktadır.

Stratejik düşünme daha çok, süreklilik arz eden, liderlik vizyonunun bir organizasyonun gelecekte nasıl olacağına dair bir profile dönüştüğü düşünme biçimidir¹⁵.

Stratejik planlama ya da stratejik konumlandırma ise bir işletmenin diğer işletmelerden *farklı faaliyetler* yapması veya benzer faaliyetleri *farklı yöntemlerle* yapmasıdır¹⁶.

Stratejik düşünme, bir vizyon bulma ve bu vizyonu sürekli ayakta tutma yöntemi olarak tanımlanabilmektedir. Bu tanım stratejik düşünmeye yönelik iki ekstrem yaklaşımı birleştiren

¹² Çürük, T. ve Doğan, Z., 2001, “Muhasebe Eğitiminin İşletmelerin Taleplerini Karşılama Düzeyi: Türkiye Örneği”, **ODTÜ Geliştirme Dergisi**, 28 (3-4), s. 281-310.

¹³ Yıldız, F. ve Durak, G., 2011, “Üniversitelerde Verilen Muhasebe Eğitiminin Kırklareli Yöresi'nde Faaliyet Gösteren Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Beklentilerini Karşılama Düzeyinin İncelenmesi”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Ocak, s. 37-47.

¹⁴ Demir, V. ve Süer Öztekin, Ö., 2006, “Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinin Türkiye'deki Muhasebe Eğitimine Etkileri”, **Muhasebe ve Denetime Bakış**, 6 (20), s. 31-44.

¹⁵ Rebele, J.E., 2002, “Accounting Education's Uncertain Environments: Descriptions and Implications for Accounting Programs and Accounting Education Research”, **Accounting Education**, 11 (1), s. 11.

¹⁶ Porter, M.E., 1996, “What is Strategy”, **Harvard Business Review**, November-December, s. 61-78.

bir tanım niteliğindedir. Tanımın ilk boyutu fikirlerin, motivasyonun, yeniliklerin ve vizyonun oluşmasına imkân sağlayacak yaratıcı bir ortamın oluşturulması, ikinci boyutu ise böyle bir atmosferin uzun soluklu olabilmesi için sadece yaratıcı gücün değil, aynı zamanda metot ve prosedürlerin kullanılmasını gerektiren metodolojik bir yaklaşımı içermektedir¹⁷.

Amitabh ve Sahay¹⁸, işletmeler için stratejik düşünmeyi stratejik sürecin en önemli unsuru olarak görmektedirler. Stratejik süreç politik, sosyal, ekonomik, teknolojik ve yasal çevre risklerinin analizini, alternatiflerin belirlenmesini ve çevresel gerekliliklerle işletmenin güçlü ve zayıf taraflarının uyumlaştırıldığı uygun stratejik seçimlerin yapılmasını içeren bir süreçtir. Yöneticilerin stratejik kararlar verebilmeleri stratejik düşünme yeteneklerine bağlıdır.

Yönetim ile ilgili literatür stratejik düşünme yeteneğini liderliğin önemli bir unsuru olarak kabul etmektedir. Ancak stratejik düşünmenin boyutları ile ilgili tartışmalar bulunmaktadır.

Liedtka¹⁹ stratejik düşünmenin unsurları olarak; “sistemik bakış açısı”, “amaca odaklan-

mak”, “zamanlılık”, “hipotezler geliştirme” ve “entellektüel oportünizm”i sıralamaktadır.

Bonn²⁰, stratejik düşünmenin temel unsurları olarak “sistemik düşünme”, “yaratıcılık” ve “vizyon” kavramlarını ön plana çıkartmaktadır.

Wootton ve Horne²¹ ise stratejik düşünme yeteneğinin geliştirilebileceğini belirtmekte ve bu yeteneği geliştirmekte en etkili unsurlar olarak; “sistemik düşünme”, “modeller kurma”, “yaratıcı düşünme”, “yansıtılabilirlik”, “kritik düşünme” ve “metaforlar²² oluşturma” yeteneklerini sıralamaktadırlar. Wootton ve Horne²³, ayrıca stratejik düşünmenin dokuz adımdan oluştuğunu ileri sürmektedir: (1) Stratejik veri toplamak, (2) Stratejik kapasiteyi değerlendirmek, (3) Stratejik bilgi yaratmak, (4) Stratejik tahminler yapmak, (5) Stratejik vizyon geliştirmek, (6) Stratejik seçenekler yaratmak, (7) Stratejik kararlar almak, (8) Pazarda öncü strateji yaratmak ve iletişimini sağlamak, (9) Değişimi gerçekleştirecek plan ve projeleri yönetmek.

Pisapia vd.^{24,25,26} ise, stratejik düşünme yeteneğinin üç boyutundan söz etmektedir: “sistem düşüncesi”, “yeniden çerçeveleme” ve “yansıt-

-
- 17 Jelenc, L. and Swiercz, P.M., 2011, “Strategic Thinking Capability: Conceptualization and Measurement”, **The 56th Annual ICSB World Conference**, 15-18 June 2011, Stockholm, Sweden, s. 6.
- 18 Amitabh, M. and Sahay, A., 2008, “Strategic Thinking: Is Leadership the Missing Link-An Exploratory Study”, **11th Annual Convention of the Strategic Management Forum**, 8-10 May 2008, Kanpur, India, s. 2.
- 19 Liedtka, J.M., 1998, “Strategic Thinking: Can it be Taught?”, **Long Range Planning**, 31 (1), s. 120-129.
- 20 Bonn, I., 2005, “Improving Strategic Thinking: A Multilevel Approach”, **Leadership and Organization Development Journal**, 26 (5), s. 336-354.
- 21 Wootton, S. and Horne, T., 2010, **Strategic Thinking: A Nine Step Approach to Strategy and Leadership for Managers and Marketers**, 3rd Edition, Kogan Page Limited, London, UK., s. 7.
- 22 Metaforlar, genel olarak bir fenomenin veya bir kavramın daha tanıdık ve bilinen terimlerle nitelendirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Arslan ve Bayrakçı, 2006, s. 100).
- 23 Wootton, S. and Horne, T., 2010, a.g.e., s. 7.
- 24 Pisapia vd., 2005, a.g.m., s. 41-68.
- 25 Pisapia, J., Pang, N.S.K., Hee, T.F., Lin, Y. and Morris, J.D., 2009, “A Comparison of the Use of Strategic Thinking Skills of Aspiring School Leaders in Hong Kong, Malaysia, Shanghai, and the United States: An Exploratory Study”, **International Education Studies**, 2 (2), 46-58.
- 26 Pisapia, J., Ellington, L., Toussaint, G. and Morris, J.D., 2011, “Strategic Thinking Skills: Validation and Confirmation of Constructs”, http://fau.academia.edu/JohnPisapia/Papers/776012/Strategic_Thinking_Skills_Validation_and_Confirmation_of_Constructs, s. 1-10, (Erişim tarihi. 27 Ocak 2012).

ma". Bu üç yeteneğin yöneticinin ya da liderin etkinliğinde önemli rol oynadığı belirtilmektedir.

Pisapia vd.²⁷ stratejik düşünme yeteneğinin üç boyutuna ilişkin tanım ve unsurları Tablo-2'de verildiği şekilde özetlemektedirler.

Tablo-2: Pisapia vd.²⁸'e Göre Stratejik Düşünmenin Boyutları

KAVRAM 1: Sistem Düşüncesi	
Sistem dinamikleri anlayışını esas alarak verileri toplamak ve üzerinde düşünüp sonuç çıkarmak için kullanılan yetenektir.	
Tanım	Nitelikleri
Sistem düşüncesi, faaliyetler için alternatifler sunan sistem davranışını şekillendiren özellikler, güçler, motifler ve karşılıklı ilişkilerin anlaşılması sistemi bir bütün olarak görebilme yeteneğidir.	Sistem düşüncesi içinde kullanılan 4 yetenek bulunmaktadır: 1. Bütüncül olarak düşünebilmek. 2. Motifleri ve karşılıklı ilişkileri ayırt edebilmek. 3. Sistemin iç özelliklerini ve spesifik temel örnekleri ayırt edebilmek ve buna göre davranabilmek. 4. Hedefe ulaşmak, motifleri korumak, entegrasyon ve adaptasyon için sistem gerekliliklerini tanıyabilmek ve buna göre davranabilmek.
KAVRAM 2: Yeniden Çerçeveleme	
Durumsal gerçekleri tanımlayan verilerin toplanması ve organize edilmesi için kullanılan yetenektir.	
Tanım	Nitelikleri
Yeniden çerçeveleme, yeni anlayışlar ve faaliyetler için alternatifler oluşturabilmek için ilginin çok boyutlu bakış açıları, çerçeveler, zihinsel modeller ve paradigmalara yönlendirilmesi yeteneğidir.	Yeniden çerçeveleme içinde kullanılan 4 yetenek bulunmaktadır: 1. Uygun veri toplanıncaya kadar bir hükme ulaşmayı ertelemek. 2. Bir problem, durum ya da konuyu anlamlandırmak için kullanılan zihinsel modeller, paradigmalara ve çerçeveleri tespit edebilmek ve anlayabilmek. 3. Bir durumu anlamak için farklı zihinsel modeller, paradigmalara ve çerçeveleri kullanabilmek. 4. Kişinin kendi ve başkalarının zihinsel modellerini değerlendirebilmek ve geliştirebilmek.
KAVRAM 3: Yansıtma	
Verileri işlemek, ondan bilgi üretmek ve pratikte bunu uygulamak için kullanılan yetenektir.	
Tanım	Nitelikleri
Yansıtma ne olduğuna ilişkin yargılara varabilmek için anlayışların, deneyim ve bilginin kullanılması yoluyla mantıksal ve rasyonel bir düşünce yapısı oluşturabilmek ve bunun neticesinde gelecekteki faaliyetlere yön verecek sezgisel prensipler oluşturabilmek yeteneğidir.	Yansıtma içinde kullanılan 5 yetenek bulunmaktadır: 1. Neden bazı tercihlerin işe yaradığını ve diğerlerinin yaramadığını ayırt edebilmek. 2. Prensipleri sağlayan sürekli gelişen bir öğrenme ve değerlendirme yöntemi kullanabilmek. 3. Durumu ve durum hakkında nasıl düşünüleceğini anlamak için algıları, deneyimleri ve bilgiyi kullanabilmek. 4. Harekete geçerken algıları, deneyimleri ve bilgiyi harmanlayabilmek ve analiz edebilmek. 5. Şu an ve geleceğe ilişkin bir anlayış geliştirebilmek için kendinin ve başkalarının geçmiş tecrübeleri ile oluşmuş cari algıları, deneyimleri ve bilgiyi kullanabilmek.

²⁷ Pisapia vd., 2005, a.g.m., s. 41-68.

²⁸ Pisapia vd., 2005, a.g.m., s. 41-68.

Pisapia vd.²⁹ bu üç bilişsel sürecin (ya da yeteneğin) bütünüyle uygulandığında “stratejik düşünme”yi ortaya çıkaracağına inanmaktadırlar. Stratejik düşünme, bireylerin örgütün karşılaştığı karmaşıklıkları algılamasına ve doğrusal olmayan değişim fırsatlarını ve zorluklarını tanıma, tahmin etme, cevap verme ve adapte olmalarını sağlayan bir kafa yapısı oluşturmalarına yardımcı olmaktadır.

Stratejik düşünme yeteneğinin, uzun zamandan beri yönetim literatüründe etkili liderlik özellikleri arasında yer aldığı anlaşılmaktadır³⁰.

Yöneticilerin stratejik düşünceleri yaratıcı, kritik ve analitik düşünceleri anlamına gelmektedir. Yöneticiler bu düşünme yeteneğini doğru kullandıklarında, birbiri ile ilgili olayları, ilişkileri ve gidişatı analiz edebilirler. Chilcoat³¹ ve Pisapia vd.³² etkin liderlerin etkin olmayanlara göre daha karmaşık duygusal yetenekler sergilediklerini belirtmektedirler. Bu görüşe paralel olarak, Leithwood ve Steinbach eğitimde olaylara ve davranışlara odaklanmaktan çok, yöneticilerin veya öğretmenlerin düşünme kaliteleri ve problem çözme yetenekleri geliştirilirse eğitimin etkinliğinin artırılabilceğine inanmaktadırlar³³.

Günümüz örgütlerinde, stratejik düşünme sadece üst düzey yöneticilerin bir sorumluluğu olarak görülmemektedir. Zahra ve Nambisan³⁴, stratejik düşünmeyi harekete geçiren yaratıcı fikirlerin çoğunun müşteriler, tedarikçiler ve diğer taraflarla karşılıklı etkileşim halinde olan çalışanlar ile orta ve alt düzey yöneticilerden geldiğini söylemektedirler. Pisapia ve Glick-Cuenot³⁵ de, stratejik düşünme yeteneğini sadece yöneticilerin sahip olması gereken bir özellik olarak değil, tüm bireyler açısından başarı için gerekli bir özellik olarak görmektedir. Stratejik düşünme yeteneğini üst düzeyde kullanmanın, başarılı ve daha az başarılı bireyleri birbirinden ayıracağını ileri sürmektedirler. Aynı şekilde Wheatley³⁶ de sadece üst düzey yöneticilerin değil, herkesin karmaşık bilgileri yorumlamak ve kendi gerçeklerini yaratabilmek için stratejik düşünme yeteneğine sahip olması gerektiğini belirtmektedir.

Stratejik düşünme yeteneğine sahip olmanın kişilerin ve işletmelerin başarısında önemli bir rol oynadığı konusunda yaygın bir inanış olmasına rağmen, bu yeteneğin nasıl geliştirileceği konusu o kadar açık değildir^{37,38}. Bazı araştırmacılar (Beckam, 1991; Hanford, 1995; Liedtka, 1998; Ohmae, 1982, Pearson, 1990) stratejik

²⁹ Pisapia vd., 2005, a.g.m., s. 41-68.

³⁰ Leithwood, K.A. and Steinbach, R., 1992, “Improving the Problem-Solving Expertise of School Administrators: Theory and Practice”, **Education and Urban Society**, 24 (3), s. 317-345.

³¹ Chilcoat, R., 1995, **Strategic Art: The New Discipline for the 21st Century Leaders**, Carlisle, PA: U.S. War College, s. 1-19.

³² Pisapia vd., 2005,a.g.m., s. 41-68.

³³ Pisapia vd., 2009,a.g.m., s. 41-68.

³⁴ Zahra, S.A. and Nambisan, S., (In Press), “Entrepreneurship and Strategic Thinking in Business Ecosystems”, **Business Horizons**, s. 3.

³⁵ Pisapia, J. and Glick-Cuenot, S.L., 2010, “Strategic Thinking Skills and Undergraduate Student Academic Success”, **American Institute of Higher Education-Proceedings**, 3 (1), s. 181.

³⁶ Wheatley, M.J., 2006, **Leadership and the New Science: Discovering Order in a Chaotic World**, 3rd Edition, San Francisco, CA, USA, Berrett-Koehler, s. 119-128.

³⁷ Casey, A.J. and Goldman, E.F., 2010, “Enhancing the Ability to Think Strategically: A Learning Model”, **Management Learning**, 41 (2), s. 167-185.

³⁸ Goldman, E., Cahill, T. and Filho, R.P., 2009, “Experiences That Develop the Ability to Think Strategically”, **Journal of Healthcare Management**, 54 (6), s. 403-416.

düşünme yeteneğinin öğrenilebildiğini ve bunun alışkanlık haline gelebileceğini belirtmektedirler³⁹.

Çalışmanın son bölümünde, geleceğin muhasebecileri olarak kabul edebileceğimiz CBÜ İ.İ.B.F. öğrencilerinin stratejik düşünme yetenekleri ve bu yeteneklerin kullanımı üzerinde etkisi olabileceği düşünülen sınıf, bölüm ve cinsiyet değişkenleri ile ilişkisini inceleyen bir anket çalışması yer almaktadır. Böylece, üniversitelerin İ.İ.B.F.'lerinde verilen lisans eğitiminin öğrencilerin stratejik düşünme yeteneklerinin geliştirilmesi üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

4. GELECEĞİN MUHASEBECİLERİNİN STRATEJİK DÜŞÜNME YETENEKLERİNİN ÖLÇÜLMESİ: CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ İ.İ.B.F. ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA

4.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Çok uzun zamandan beri muhasebe eğitimine yönelik yapılan eleştiriler, üniversitelerin muhasebe programlarının günümüzün karmaşık ve sürekli değişen çalışma koşullarında çalışan muhasebecilerinin başarılı olmalarını sağlayacak yetkinlikleri sağlamada yetersiz olduğu yönündedir. *Mesleğin talep ettiği yeterlilikler ile mezun olan muhasebe öğrencilerinin sahip oldukları arasında algılanan uyumsuzluk muhasebe eğitiminde bir beklenti-performans farkına yol açmaktadır*⁴⁰.

Günümüzde, muhasebecilerin sahip olması gereken özellikler arasında muhasebe teknik bilgisinin yanı sıra, iletişim, analitik düşünme, pro-

fesyonel olma, takım çalışmasına uyum ve *stratejik düşünme* gibi yeteneklerinden oluşan teknik olmayan bilgi ve yetenekler önemli bir yer tutmaktadır.

Bu araştırmada, bölümlerine bakılmaksızın mezunları muhasebe meslek mensubu olabilen CBÜ İ.İ.B.F. öğrencilerinin stratejik düşünme yeteneklerinin ölçülmesi ve eğitimin, öğrencilerin stratejik düşünme yeteneklerini kullanma düzeylerini arttırmaya katkı sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Böyle bir olası katkıyı ölçebilmek için araştırmaya, henüz üniversite eğitimine yeni başlamış birinci sınıf öğrencileri ile üniversite eğitiminin sonuna yaklaşmış dördüncü sınıf öğrencileri dahil edilmiştir. Araştırmada ana probleme bağlı olarak aşağıdaki sorulara da cevap aranmaktadır:

- ✓ CBÜ İ.İ.B.F. 1. sınıf ile 4. sınıf öğrencilerinin stratejik düşünme yeteneklerinin ve alt boyutlarının (yeniden çerçeveleme, yansıtma ve sistem düşüncesi) kullanım düzeyi nedir?
- ✓ CBÜ İ.İ.B.F. 1. sınıf ile 4. sınıf öğrencileri arasında (hem bölüm ayrımı gözetmeksizin hem de bölümler bazında) stratejik düşünme yetenekleri ve alt boyutlarının kullanım düzeyi açısından farklılık var mıdır?
- ✓ CBÜ İ.İ.B.F. 1. sınıf öğrencilerinin okudukları bölüm ile stratejik düşünme yetenekleri ve alt boyutlarının kullanım düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
- ✓ CBÜ İ.İ.B.F. 4. sınıf öğrencilerinin okudukları bölüm ile stratejik düşünme yetenekleri ve alt boyutlarının kullanım düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

³⁹ Jelenc, L. and Swiercz, P.M., 2011, "Strategic Thinking Capability: Conceptualization and Measurement", *The 56th Annual ICSB World Conference*, 15-18 June 2011, Stockholm, Sweden, s. 11.

⁴⁰ Bui ve Porter, 2010, a.g.m., s. 24.

- ✓ CBÜ İ.İ.B.F. 1. sınıf ile 4. sınıf öğrencilerinin stratejik düşünme yetenekleri ve alt boyutlarının kullanım düzeyi ile öğrencilerin cinsiyeti arasında bir ilişki var mıdır?

Yukarıdaki problemler doğrultusunda, öğrencilerin stratejik düşünme yeteneklerini kullanma düzeyleri ile cinsiyet, okudukları bölüm ve sınıfları arasında ilişki olup olmadığını tespit edebilmek için aşağıdaki hipotezler kurulmuştur.

$H_{01} =$ CBÜ İ.İ.B.F. 1. sınıf ile 4. sınıf öğrencileri arasında stratejik düşünme yetenekleri ve alt boyutlarının (yeniden çerçeveleme, yansıtma ve sistem düşüncesi) kullanım düzeyi açısından farklılık yoktur.

$H_{02} =$ CBÜ İ.İ.B.F. İşletme 1. sınıf ile İşletme 4. sınıf öğrencileri arasında stratejik düşünme yetenekleri ve alt boyutlarının (yeniden çerçeveleme, yansıtma ve sistem düşüncesi) kullanım düzeyi açısından farklılık yoktur.

$H_{03} =$ CBÜ İ.İ.B.F. İktisat 1. sınıf ile İktisat 4. sınıf öğrencileri arasında stratejik düşünme yetenekleri ve alt boyutlarının (yeniden çerçeveleme, yansıtma ve sistem düşüncesi) kullanım düzeyi açısından farklılık yoktur.

$H_{04} =$ CBÜ İ.İ.B.F. Maliye 1. sınıf ile Maliye 4. sınıf öğrencileri arasında stratejik düşünme yetenekleri ve alt boyutlarının (yeniden çerçeveleme, yansıtma ve sistem düşüncesi) kullanım düzeyi açısından farklılık yoktur.

$H_{05} =$ CBÜ İ.İ.B.F. 1. sınıf öğrencilerinin okudukları bölüm ile stratejik düşünme yetenekleri ve alt boyutlarının (yeniden çerçeveleme, yansıtma ve sistem düşüncesi) kullanım düzeyleri arasında bir farklılık yoktur.

$H_{06} =$ CBÜ İ.İ.B.F. 4. sınıf öğrencilerinin okudukları bölüm ile stratejik düşünme yetenekleri ve alt boyutlarının (yeniden çerçeveleme, yansıtma ve sistem düşüncesi) kullanım düzeyleri arasında bir farklılık yoktur.

$H_{07} =$ CBÜ İ.İ.B.F. 1. sınıf ile 4. sınıf öğrencilerinin stratejik düşünme yetenekleri ve alt boyutlarının (yeniden çerçeveleme, yansıtma ve sistem düşüncesi) kullanım düzeyi ile öğrencilerin cinsiyeti arasında bir farklılık yoktur.

4.2. Araştırmanın Önemi

Stratejik düşünme yeteneğinin, başta liderler ve yöneticiler olmak üzere her alanda çalışanlar açısından başarı için önemli bir kişisel özellik olduğu⁴¹ bilinmektedir. Ayrıca, öğrencilerin akademik başarılarında da son derece önemli olduğu ifade edilmektedir⁴². Stratejik düşünme yeteneğine sahip olmanın kişilerin ve işletmelerin başarısında önemli bir rol oynadığı konusunda yaygın bir inanış olmasına rağmen, bu yeteneğin nasıl geliştirileceği konusu o kadar açık değildir^{43,44}. Bu çalışmadan elde edilecek sonuçların, üniversite eğitiminin öğrencilerin stratejik düşünme yetenekleri üzerindeki etkisinin anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.3. Araştırmanın Kapsamı

Araştırmanın ana kümesini CBÜ İ.İ.B.F. birinci ve dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada ana kümenin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla anket çalışması güz dönemi derslerinin son haftasında (final sınavları öncesi) 02.01.2012-06.01.2012 tarihleri arasın-

41 Goldman, E.F. and Casey A., 2010, "Building a Culture That Encourages Strategic Thinking", **Journal of Leadership & Organizational Studies**, 17 (2), s. 119.

42 Pisapia ve Glick-Cuenot, 2010, a.g.m., s. 179-188.

43 Casey ve Goldman, 2010, a.g.m., s. 1.

44 Goldman vd., a.g.m., s. 403-416.

da gerçekleştirilmiştir. Bu hafta final sınavları öncesi son ders haftası olduğu için genellikle derse katılım son derece yoğun olmaktadır. Anketin uygulanma sürecinde, öğretim üyelerinden izin alınarak derslere girilmiş ve öğrenciler araştırmacılar tarafından araştırmanın amacı konusunda bilgilendirilmiştir. İşletme, İktisat ve Maliye bölümlerinden toplam 1224 öğrenciye ulaşılmıştır.

4.4. Araştırmanın Yöntemi

Stratejik düşünme yeteneğinin ölçülmesi için, Pisapia vd.⁴⁵ tarafından geliştirilen “Strategic Thinking Questionnaire - STQ” (Stratejik Düşünme Anketi) kullanılmıştır. STQ’nun çeşitli versiyonları bulunmaktadır. Çalışmada, Penney⁴⁶ tarafından kullanılan ve 53 ifadeden oluşan altıncı versiyonu kullanılmıştır.

STQ_{v6}, stratejik düşünme için önemli olan üç bilişsel yeteneği⁴⁷ ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Bu üç yetenek, (i) yeniden çerçeveleme (reframing), (ii) yansıtma (reflecting) ve (iii) sistem düşüncesi (systems thinking)’dir. STQ_{v6}’da stratejik düşünmenin bu üç boyutunu ölçmek amacıyla 53 ifade yer almaktadır. Anket katılan öğrencilere, bir problem, ikilem veya fırsatla karşı karşıya kalmaları durumunda söz konusu 53 ifadede yer alan davranışları hangi sıklıkla kullandıkları sorulmuştur. İfadeler, 5’li likert ölçeğine (1=Neredeyse hiç; 2=Nadiren; 3=Bazen; 4=Sıklıkla; 5=Neredeyse her zaman) göre oluşturulmuştur.

Daha yüksek değer, temel yeteneğin daha fazla kullanımını ifade etmektedir. Ortalama skorların üzerindeki skorlar, cevap verenin stratejik dü-

şünme yeteneklerini daha etkin kullandığı anlamına gelmektedir. Yani, kişinin stratejik düşünme yeteneklerine sahip olduğu söylenebilir.

Anket İngilizce orijinalinden Türkçeye üç aşamada çevrilmiştir. İlk aşamada İngilizceden Türkçeye çevrilmiş; ikinci aşamada Türkçe çevirisi tekrar İngilizceye çevrilmiştir. Üçüncü aşamada ise, orijinal haliyle Türkçeden İngilizceye çevrilen hali karşılaştırılmış, anketteki maddelerin aynı anlamı ifade edip etmediği incelenmiştir. Çevirilerin her biri ABD’de yüksek lisans eğitimi almış beş farklı akademisyen tarafından yapılmıştır.

Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, stratejik düşünme yeteneğinin üç boyutunu ölçmeye yönelik olarak toplam 53 ifade yer almaktadır. Anketin ikinci bölümünde ise, öğrencilerin demografik özelliklerini belirlemeye ilişkin sorular yer almaktadır.

4.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizi “SPSS 15.0 for Windows” programında yapılmıştır. Araştırmanın yukarıda belirtilen amaçları doğrultusunda oluşturulan hipotezler, iki grup (birinci ve dördüncü sınıflar; cinsiyet) karşılaştırmasında bağımsız örneklem t testi, karşılaştırılacak grup sayısı ikiden fazla olduğunda (İşletme, İktisat ve Maliye bölümlerinin karşılaştırılması) ise varyans analizi (ANOVA) kullanılarak test edilmiştir. Ayrıca, grup sayısı ikiden fazla olduğunda farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için de post-hoc istatistiklerinden Scheffe testi kullanılmıştır.

⁴⁵ Pisapia vd., 2005, a.g.m., s. 41-68.

⁴⁶ Penney, G., 2010, **Executive Fire Officers’ Strategic Thinking Capabilities and the Relationship with Information and Communication Technology**, Florida Atlantic University, Florida, USA, Unpublished PhD Dissertation, s. 1-164.

⁴⁷ Stratejik Düşünme Anketinde yer alan üç boyutun (yeteneğin) tanım ve niteliğine ilişkin açıklamalar Tablo-2’de yer almaktadır.

4.6. Araştırmanın Güvenilirliği

Çalışmada çeşitli yöntemlerle araştırmanın güvenilirliği sağlanmaya çalışılmıştır. Öncelikle ankette verilen cevapların güvenilirliğini arttırmak için bazı kontrol soruları bulunmaktadır. Kontrol sorularının bazılarında aynı tutum olumlu ve olumsuz iki şekilde ifade edilmiştir. Diğer kontrol sorularında ise, anket formunun farklı yerlerinde ifadeler aynen veya anlamı bozmayacak ufak farklılıklarla tekrarlanmıştır. Anketin değerlendirilmesine başlamadan önce, bu kontrol sorularından faydalanılarak, güvenilirliği olmayan anketler değerlendirmeye alınmamıştır. Böylece 1224 anketten güvenilir olmadığı belirlenen 251 anket değerlendirme dışı bırakılmıştır. Analiz 973 anket üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Ankette ayrıca, bazı sorular ters kodlanmıştır. Bu yolla, anketi cevaplayanların kalıp cevaplar vermeleri engellenmeye çalışılmıştır. Anketin istatistiksel analizine başlamadan önce, bu ters ifadeler için yeniden kodlama yapılmıştır.

Anketin güvenilirliğini ölçmek için, tümü ve her bir alt boyutu (ölçeği) açısından iç tutarlılık (Cronbach's Alfa) katsayıları hesaplanmıştır. STQ_{v6}'da yeniden çerçeveleme yeteneğini ölçmek için 14, yansıtma yeteneğini ölçmek için 20 ve sistem düşüncesi yeteneğini ölçmek için 19 olmak üzere toplam 53 madde bulunmaktadır. İç tutarlılık analizinde, alt boyutların (yeteneklerin) iç tutarlılık katsayılarını düşüren bazı ifadeler anketin değerlemesine dahil edilmemiştir.

Tablo-3'ten de görüleceği gibi, alt boyutlar (ölçekler) ve toplam stratejik düşünme ölçeğinde

iç tutarlılık katsayıları yeniden çerçeveleme boyutu için $\alpha = 0,70$, yansıtma boyutu için $\alpha = 0,78$, sistem düşüncesi boyutu için $\alpha = 0,80$ ve anketin geneli için $\alpha = 0,90$ olarak bulunmuştur. Bu değerler, ölçeğin güvenilirliği için yeterli kabul edilen 0,70 değerinin üzerinde olduğu için, STQ'nun iç tutarlılık katsayılarının yeterli olduğu söylenebilir.

TABLO-3: Stratejik Düşünme Anketinin İç Tutarlılık Katsayıları

	Cronbach's Alpha (α)	SAYI
Yeniden Çerçeveleme	0,70	10
Yansıtma	0,78	20
Sistem Düşüncesi	0,80	18
STRATEJİK DÜŞÜNME	0,90	48

4.7. Bulgular

4.7.1. Ankete Katılan Öğrencilere İlişkin Bilgiler

Araştırmaya katılan öğrencilerin okudukları bölüm ve bazı demografik özellikleri Tablo-4'te sunulmuştur. Ankete katılan öğrencilerin %37,62'si Maliye Bölümü, %36,90'ı İşletme Bölümü ve %25,49'u İktisat Bölümü öğrencisidir. Öğrencilerin %50,36'sı birinci sınıfta, %49,64'ü ise dördüncü sınıfta okumaktadır. Ayrıca, öğrencilerin %60,53'ünün kadın, %39,47'sinin erkek olduğu anlaşılmaktadır.

TABLO-4: Ankete Katılan Öğrencilere İlişkin Bilgiler

		FREKANS	YÜZDE
BÖLÜM	<i>İŞLETME</i>	359	36,9
	<i>İKTİSAT</i>	248	25,49
	<i>MALİYE</i>	366	37,62
	<i>Toplam</i>	973	100
1. SINIFLAR	<i>İŞL 1</i>	152	31
	<i>İKT 1</i>	145	30
	<i>MAL 1</i>	193	39
	<i>Toplam</i>	490	100
4. SINIFLAR	<i>İŞL 4</i>	207	43
	<i>İKT 4</i>	103	21
	<i>MAL 4</i>	173	36
	<i>Toplam</i>	483	100

		FREKANS	YÜZDE
SINIF	1. SINIF	490	50,36
	4. SINIF	483	49,64
	<i>Toplam</i>	973	100
	KADIN	589	60,53
CİNSİYET	ERKEK	384	39,47
	<i>Toplam</i>	973	100
	18-19	261	26,82
	20-21	267	27,44
YAŞ	22-23	320	32,88
	24-25	104	10,68
	26 ve üstü	21	2,15
	<i>Toplam</i>	973	100

4.7.2. Birinci ve Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Stratejik Düşünme Yeteneklerinin Karşılaştırılması

Çalışmanın araştırma sorularından birincisi, CBÜ İ.İ.B.F. birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin stratejik düşünme yeteneklerinin kullanım düzeyleri ve bu yetenekler üzerinde aldıkları eğitimin etkisinin olup olmadığına ilişkindir. Bunun için, öncelikle birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin stratejik düşünme yeteneklerini kullanım düzeyi hesaplanmış, ardından birinci ve dördüncü sınıfların stratejik düşünme yeteneklerinin kullanım düzeyleri arasında fark olup olmadığı test edilmiştir. Böylece, CBÜ İ.İ.B.F.'de verilen eğitimin, geleceğin potansiyel muhasebecilerinin (ya da işletmeci, iktisatçı ve maliyecilerinin) stratejik düşünme yeteneklerinin kullanım düzeyini arttırmaya katkısı olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Stratejik düşünme yeteneklerinin kullanım düzeylerini hesaplamak için, güvenilirlik analizine

dahil edilen maddelerin aritmetik ortalamaları alınmıştır. CBÜ İ.İ.B.F. birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin stratejik düşünme yeteneklerinin kullanım düzeylerine bakıldığında, hem bütün olarak stratejik düşünme yeteneği hem de alt boyutlarında dördüncü sınıf öğrencilerinin birinci sınıf öğrencilerine göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Yani dördüncü sınıf öğrencilerinin stratejik düşünme yeteneklerini kullanma düzeyi birinci sınıf öğrencilerine göre daha yüksektir. Tablo-5'ten de izlenebileceği gibi, yeniden çerçeveleme yeteneğinde birinci sınıfların ortalaması 3,66 iken, dördüncü sınıfların ortalaması 3,72'dir. Yansıtma yeteneği için birinci sınıfların ortalaması 3,77 iken dördüncü sınıfların ortalaması 3,88'dir. Sistem düşüncesi yeteneği için, birinci sınıf ortalaması 3,68, dördüncü sınıf ortalaması ise 3,79 olarak hesaplanmıştır. Stratejik düşünme yeteneğine bir bütün olarak bakıldığında ise, birinci sınıfların 3,72 ve dördüncü sınıfların 3,81 ortalamaya sahip oldukları anlaşılmaktadır.

TABLO-5: Stratejik Düşünme Yeteneği ve Alt Boyutlarının Birinci ve Dördüncü Sınıflar Arasında Karşılaştırılması

Yeniden Çerçeveleme				Sistem Düşüncesi			
	ORT.	SAYI	SS.		ORT.	SAYI	SS.
1. SINIF	3,66	490	0,5	1. SINIF	3,68	490	0,47
4. SINIF	3,72	483	0,47	4. SINIF	3,79	482	0,44
TOPLAM	3,69	973	0,48	TOPLAM	3,74	972	0,46
<i>t değeri</i>	-1,801			<i>t değeri</i>	-3,581		
<i>Sig. (2-tailed)</i>	0,072			<i>Sig. (2-tailed)</i>	0,000**		
Yansıtma				STRATEJİK DÜŞÜNME			
	ORT.	SAYI	SS.		ORT.	SAYI	SS.
1. SINIF	3,77	489	0,43	1. SINIF	3,72	489	0,41
4. SINIF	3,88	483	0,39	4. SINIF	3,81	482	0,37
TOPLAM	3,83	972	0,41	TOPLAM	3,76	971	0,39
<i>t değeri</i>	-4,031			<i>t değeri</i>	-3,783		
<i>Sig. (2-tailed)</i>	0,000**			<i>Sig. (2-tailed)</i>	0,000**		

Birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin stratejik düşünme yetenekleri arasında farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını test etmek için t testi kullanılmıştır. t testi sonuçlarına göre, birinci ve dördüncü sınıflar arasındaki farklılık yeniden çerçeveleme boyutu dışında istatistiksel olarak %1 düzeyinde anlamlıdır.

Yeniden çerçeveleme boyutu dışında, stratejik düşünme yeteneklerindeki istatistiksel olarak anlamlı farklılık, öğrencilerin aldıkları eğitimin stratejik düşünme yeteneklerini ve kullanım düzeylerini geliştirmeye katkı sağladığını göstermektedir. Bu nedenle, üniversiteler stratejik düşünme yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik müfredatların hazırlanmasında özel bir çaba sarf etmelidir. Çünkü, üniversitede bu yeteneklerin geliştirilebilmesi öğrencilerin hem akademik başarılarına hem de daha sonraki yıllarda kariyerlerine olumlu katkı sağlayacaktır.

4.7.3. Bölümler Bazında Birinci ve Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Stratejik Düşünme Yeteneklerini Kullanma Düzeylerinin Karşılaştırılması

Bölüm ayrımı yapmadan gerçekleştirilen analizin ardından, Fakülte'deki her bir bölümün müfredatının ayrı olduğu düşüncesiyle, bölümler bazında birinci ve dördüncü sınıflar karşılaştırılmıştır.

4.7.3.1. İşletme 1. ve İşletme 4. Sınıfların Karşılaştırılması

İşletme bölümü birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin stratejik düşünme yeteneklerini kullanma düzeyleri incelendiğinde, stratejik düşünme yeteneklerinin tamamında dördüncü sınıf öğrencilerinin, birinci sınıf öğrencilerine göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu anlaşılmaktadır.

TABLO-6: Stratejik Düşünme Yeteneği ve Alt Boyutlarının İşletme 1 ve İşletme 4. Sınıflar Arasında Karşılaştırılması

Yeniden Çerçeveleme				Sistem Düşüncesi			
	ORT.	SAYI	SS.		ORT.	SAYI	SS.
İŞLETME 1. SINIF	3,72	152	0,5	İŞLETME 1. SINIF	3,77	152	0,44
İŞLETME 4. SINIF	3,77	207	0,46	İŞLETME 4. SINIF	3,86	206	0,44
t test	-0,901			t test	-1,982		
sig. (2-tailed)	0,368			sig. (2-tailed)	0,048*		
Yansıtma				STRATEJİK DÜŞÜNME			
	ORT.	SAYI	SS.		ORT.	SAYI	SS.
İŞLETME 1. SINIF	3,83	152	0,4	İŞLETME 1. SINIF	3,78	152	0,4
İŞLETME 4. SINIF	3,95	207	0,38	İŞLETME 4. SINIF	3,88	206	0,36
t test	-2,991			t test	-2,416		
sig. (2-tailed)	0,003**			sig. (2-tailed)	0,016*		

Tablo-6'dan da takip edilebileceği gibi, yeniden çerçeveleme boyutunda İşletme birinci sınıfların ortalaması 3,72 iken, dördüncü sınıfların ortalaması 3,77; yansıtma boyutunda birinci sınıfların ortalaması 3,83 iken dördüncü sınıfların ortalaması 3,95; sistem düşüncesi boyutunda ise birinci sınıfların ortalaması 3,77 iken dördüncü sınıfların ortalaması 3,86'dır. Bütün olarak stratejik düşünme yeteneği ortalaması ise, birinci sınıflar için 3,78 olup dördüncü sınıflar için de 3,88'dir.

İşletme bölümü birinci ve dördüncü sınıflarının stratejik düşünme yeteneklerini kullanma düzeyleri arasındaki bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için, H_0 hipotezi test edilmiştir. t testi sonuçlarına göre yansıtma ve sistem düşüncesi yetenekleri ile bütün olarak stratejik düşünme yeteneği için sınıflar arası farklılık %5 düzeyinde istatistiksel ola-

rak anlamlı bulunmuştur. Böylece, bu boyutlar açısından H_0 hipotezi reddedilmiştir.

4.7.3.2. İktisat 1. ve İktisat 4. Sınıfların Karşılaştırılması

İktisat bölümü birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin stratejik düşünme yeteneklerini kullanma düzeyleri karşılaştırıldığında, stratejik düşünme yeteneklerinin tamamında dördüncü sınıf öğrencilerinin, birinci sınıf öğrencilerine göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir (Tablo-7).

Yeniden çerçeveleme boyutunda İktisat birinci sınıfların ortalaması 3,68, dördüncü sınıfların ortalaması 3,70; yansıtma boyutunda birinci sınıfların ortalaması 3,78, dördüncü sınıfların ortalaması 3,82; sistem düşüncesi boyutunda ise birinci sınıfların ortalaması 3,67 iken dördüncü sınıfların ortalaması 3,73'tür. Bütün olarak strate-

jik düşünme yeteneği ortalaması ise, birinci sınıflar için 3,71 olup, dördüncü sınıflar için de 3,76'dır.

İktisat bölümü birinci ve dördüncü sınıflarının stratejik düşünme yeteneklerini kullanma düzeyleri arasındaki bu farklılığın istatistiksel ola-

rak anlamlı olup olmadığını belirlemek için hesaplanan t testi sonuçlarına göre, stratejik düşünme yeteneklerinin hiç birinde sınıflar arası farklılık istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır. Tüm boyutlar ve stratejik düşünme yeteneği açısından H_{03} hipotezi kabul edilmiştir.

TABLO-7: Stratejik Düşünme Yeteneği ve Alt Boyutlarının İktisat 1 ve İktisat 4. Sınıflar Arasında Karşılaştırılması

Yeniden Çerçeveleme				Sistem Düşüncesi			
	ORT.	SAYI	SS.		ORT.	SAYI	SS.
İKTİSAT 1. SINIF	3,68	145	0,5	İKTİSAT 1. SINIF	3,67	145	0,47
İKTİSAT 4. SINIF	3,70	103	0,47	İKTİSAT 4. SINIF	3,73	103	0,44
t test	<i>-0,361</i>			t test	<i>-1,121</i>		
sig. (2-tailed)	<i>0,719</i>			sig. (2-tailed)	<i>0,263</i>		
Yansıtma				STRATEJİK DÜŞÜNME			
	ORT.	SAYI	SS.		ORT.	SAYI	SS.
İKTİSAT 1. SINIF	3,78	144	0,45	İKTİSAT 1. SINIF	3,71	144	0,42
İKTİSAT 4. SINIF	3,82	103	0,38	İKTİSAT 4. SINIF	3,76	103	0,38
t test	<i>-0,849</i>			t test	<i>-0,943</i>		
sig. (2-tailed)	<i>0,397</i>			sig. (2-tailed)	<i>0,347</i>		

4.7.3.3. Maliye 1. ve Maliye 4. Sınıfların Karşılaştırılması

Maliye bölümü birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin stratejik düşünme yeteneklerini kullanma düzeyleri incelendiğinde, stratejik düşünme yeteneklerinin tamamında dördüncü sınıf öğrencilerinin, birinci sınıf öğrencilerine göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Maliye bölümü birinci ve dördüncü sınıflarının karşılaştırılmasında, diğer bölümlerde olduğu gibi dördüncü sınıflar tüm boyutlarda ve bütün olarak stratejik düşünme yeteneğinde daha yüksek ortalamaya, yani daha yüksek kullanım düzeyine sahiptirler (Tablo-8).

Yeniden çerçeveleme boyutunda Maliye bölümü birinci sınıfların ortalaması 3,61 iken, dör-

düncü sınıfların ortalaması 3,67; yansıtma boyutunda birinci sınıfların ortalaması 3,73 iken dördüncü sınıfların ortalaması 3,82; sistem düşüncesi boyutunda ise birinci sınıfların ortalaması 3,63 iken dördüncü sınıfların ortalaması 3,74'tür. Bütün olarak stratejik düşünme yeteneği ortalaması ise, birinci sınıflar için 3,67 olup, dördüncü sınıflar için de 3,76'dır.

Maliye bölümü birinci ve dördüncü sınıflarının stratejik düşünme yeteneklerini kullanma düzeyleri arasındaki bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için, H_{04} hipotezi test edilmiştir. t testi sonuçlarına göre yansıtma ve sistem düşüncesi yetenekleri ile bütün olarak stratejik düşünme yeteneği için sınıflar arası farklılık %5 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Böylece, bu boyutlar açısından H_{04} hipotezi reddedilmiştir.

TABLO-8: Stratejik Düşünme Yeteneği ve Alt Boyutlarının Maliye 1 ve Maliye 4. Sınıflar Arasında Karşılaştırılması

Yeniden Çerçeveleme				Sistem Düşüncesi			
	ORT.	SAYI	SS.		ORT.	SAYI	SS.
MALİYE 1. SINIF	3,61	193	0,48	MALİYE 1. SINIF	3,63	193	0,49
MALİYE 4. SINIF	3,67	173	0,47	MALİYE 4. SINIF	3,74	173	0,44
t test	<i>-1,315</i>			t test	<i>-2,186</i>		
sig. (2-tailed)	<i>0,189</i>			sig. (2-tailed)	<i>0,029*</i>		
Yansıtma				STRATEJİK DÜŞÜNME			
	ORT.	SAYI	SS.		ORT.	SAYI	SS.
MALİYE 1. SINIF	3,73	193	0,43	MALİYE 1. SINIF	3,67	193	0,41
MALİYE 4. SINIF	3,82	173	0,39	MALİYE 4. SINIF	3,76	173	0,37
t test	<i>-2,231</i>			t test	<i>-2,279</i>		
sig. (2-tailed)	<i>0,026*</i>			sig. (2-tailed)	<i>0,023*</i>		

Bölümler bazında yapılan birinci ve dördüncü sınıf karşılaştırmalarında, İktisat bölümü dışında diğer iki bölümde, bölüm ayrımı gözetmeksizin yapılan analizle uyumlu sonuçlar elde edilmiştir. İşletme ve Maliye bölümleri açısından, öğrencilere verilen eğitimin öğrencilerin stratejik düşünme yeteneklerini arttırmaya yardımcı olduğu söylenebilir.

4.7.4. Birinci Sınıf Öğrencilerinin Stratejik Düşünme Yetenekleri Kullanma Düzeyi ile Okudukları Bölüm Arasındaki İlişki

Birinci ve dördüncü sınıf öğrencileri arasında yapılan karşılaştırmalardan sonra, fakülteye girişte bölümler bazında birinci sınıf öğrencileri arasında stratejik düşünme yeteneklerinin kullanım düzeyi arasında farklılık olup olmadığı analiz edilmiştir.

Tablo-9’da sunulduğu gibi, bölümlerine göre birinci sınıf öğrencilerinin stratejik düşünme yetenekleri karşılaştırıldığında, hem bütün olarak stratejik düşünme yeteneğinde hem de stratejik düşünmenin alt boyutlarında İşletme bölümü öğrencilerinin en yüksek ortalamaya (yeniden çerçeveleme boyutunda 3,72; yansıtma boyutunda 3,83; sistem düşüncesi boyutunda 3,77 ve bütün olarak stratejik düşünme boyutunda 3,78) sahip olduğu anlaşılmaktadır. İşletme bölümünü İktisat bölümü öğrencileri (yeniden çerçeveleme boyutunda 3,68; yansıtma boyutunda 3,78; sistem düşüncesi boyutunda 3,67 ve bütün olarak stratejik düşünme boyutunda 3,71) takip etmektedir. Maliye bölümü öğrencileri ise, en düşük ortalamaya (yeniden çerçeveleme boyutunda 3,61; yansıtma boyutunda 3,73; sistem düşüncesi boyutunda 3,63 ve bütün olarak stratejik düşünme boyutunda 3,67) sahiptir.

TABLO-9: Stratejik Düşünme Yeteneği ve Alt Boyutlarının Birinci Sınıflar Arasında Karşılaştırılması

Yeniden Çerçeveleme				Sistem Düşüncesi			
	ORT.	SAYI	SS.		ORT.	SAYI	SS.
İŞLETME 1	3,72	152	0,5	İŞLETME 1	3,77	152	0,44
İKTİSAT 1	3,68	145	0,5	İKTİSAT 1	3,67	145	0,47
MALİYE 1	3,61	193	0,48	MALİYE 1	3,63	193	0,49
<i>F değeri</i>	2,284			<i>F değeri</i>	3,665		
<i>sig.</i>	0,103			<i>sig.</i>	0,026*		
Yansıtma				STRATEJİK DÜŞÜNME			
	ORT.	SAYI	SS.		ORT.	SAYI	SS.
İŞLETME 1	3,83	152	0,4	İŞLETME 1	3,78	152	0,4
İKTİSAT 1	3,78	144	0,45	İKTİSAT 1	3,71	144	0,42
MALİYE 1	3,73	193	0,43	MALİYE 1	3,67	193	0,41
<i>F değeri</i>	2,531			<i>F değeri</i>	3,478		
<i>sig.</i>	0,081			<i>sig.</i>	0,032*		

Bölümler arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını test etmek için, karşılaştırma yapılacak grup sayısı ikiden fazla olduğundan varyans analizi kullanılmıştır. Varyans analizi sonuçlarına göre, stratejik düşünme yeteneği ve alt boyutu sistem düşüncesi yeteneğindeki bölümler arasındaki farklılık %5 düzeyinde anlamlıdır. Yeniden çerçeveleme ve yansıtma yeteneklerini kullanma düzeyleri arasındaki farklılıklar ise istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Bölümler arasında, ortaya çıkan farklılığın kaynağını belirlemek üzere post-hoc istatistiklerinden Scheffe testi uygulanmıştır. Scheffe testi so-

nuçlarına göre (Tablo-10), hem stratejik düşünme yeteneği hem de alt boyutlarından sistem düşüncesi yeteneğinin kullanım düzeyleri arasındaki farklılık İşletme ve Maliye bölümleri arasındaki farklılıktan kaynaklanmaktadır.

Birinci sınıfların bölümlerine göre karşılaştırılması sonucunda, fakülteye giriş düzeyinde, İşletme bölümü öğrencilerinin diğer bölümlere göre, sistem düşüncesi ve stratejik düşünme yeteneğini daha çok kullandıkları ve bu anlamda Maliye bölümü öğrencilerinden farklılaştığı anlaşılmaktadır. İktisat bölümü ile diğer iki bölüm (İşletme ve Maliye) arasında önemli sayılabilecek bir farkın olmadığı görülmektedir.

TABLO-10: Birinci Sınıflar Arasındaki Farkın Kaynağını Belirlemek İçin Yapılan Scheffe Testinin Sonuçları

Yeniden Çerçeveleme					Sistem Düşüncesi				
Bölüm (I)	Bölüm (J)	Ort. Farkı (I-J)	Std. Sap.	p değeri	Bölüm (I)	Bölüm (J)	Ort. Farkı (I-J)	Std. Sap.	p değeri
İŞL 1	İKT 1	0,042	0,057	0,761	İŞL 1	İKT 1	0,098	0,054	0,195
	MAL 1	0,112	0,054	0,112		MAL 1	0,135	0,051	0,030*
İKT 1	İŞL 1	-0,042	0,057	0,761	İKT 1	İŞL 1	-0,098	0,054	0,195
	MAL 1	0,07	0,054	0,438		MAL 1	0,037	0,051	0,776
MAL 1	İŞL 1	-0,112	0,054	0,112	MAL 1	İŞL 1	-0,135	0,051	0,030*
	İKT 1	-0,07	0,054	0,438		İKT 1	-0,037	0,051	0,776
Yansıtma					STRATEJİK DÜŞÜNME				
İŞL 1	İKT 1	0,053	0,049	0,566	İŞL 1	İKT 1	0,068	0,048	0,366
	MAL 1	0,104	0,046	0,081		MAL 1	0,117	0,044	0,032*
İKT 1	İŞL 1	-0,053	0,049	0,566	İKT 1	İŞL 1	-0,068	0,048	0,366
	MAL 1	0,051	0,047	0,556		MAL 1	0,05	0,045	0,548
MAL 1	İŞL 1	-0,104	0,046	0,081	MAL 1	İŞL 1	-0,117	0,044	0,032*
	İKT 1	-0,051	0,047	0,556		İKT 1	-0,05	0,045	0,548

4.7.5. Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Stratejik Düşünme Yetenekleri Kullanma Düzeyi ile Okudukları Bölüm Arasındaki İlişki

Öğrencilerin dört yıllık bir lisans eğitiminin sonuna yaklaştıklarında stratejik düşünme yeteneklerini kullanma düzeyleri açısından bölümlerine göre farklılık olup olmadığını belirlemek için dördüncü sınıf öğrencileri kendi aralarında karşılaştırılmıştır (Tablo-11).

Dördüncü sınıf öğrencilerinin stratejik düşünme yeteneklerini kullanma düzeyleri bölümlerine göre karşılaştırıldığında, her üç boyutta da İşletme bölümü dördüncü sınıf öğrencilerinin en yüksek ortalamaya (yeniden çerçeveleme boyutunda 3,77; yansıtma boyutunda 3,95; sistem düşüncesi boyutunda 3,86 ve bütün olarak stratejik düşünme boyutunda 3,88) sahip olduğu

görülmektedir. İktisat ve Maliye dördüncü sınıf öğrencileri ise bütün yeteneklerde birbirlerine çok yakın, (hatta yansıtma boyutunda (3,82) ve bütün olarak stratejik düşünme yeteneğinde (3,76) aynı) kullanım düzeyine sahiptirler. İşletme bölümü dördüncü sınıf öğrencileri ile İktisat ve Maliye bölümü dördüncü sınıf öğrencileri arasındaki bu farklılık yeniden çerçeveleme yeteneği dışında istatistiksel olarak da anlamlıdır.

Dolayısıyla, CBÜ İ.İ.B.F. dördüncü sınıf öğrencilerinin okudukları bölüm ile stratejik düşünme yeteneklerini kullanma düzeyleri arasında yeniden çerçeveleme yeteneği dışında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Stratejik düşünme yeteneklerini kullanma düzeyi ile bölüm arasındaki anlamlı ilişkinin hangi bölümlerden kaynaklandığını anlayabilmek için Scheffe testi uygulanmıştır.

TABLO-11: Stratejik Düşünme Yeteneği ve Alt Boyutlarının Dördüncü Sınıflar Arasında Karşılaştırılması

Yeniden Çerçeveleme				Sistem Düşüncesi			
	ORT.	SAYI	SS.		ORT.	SAYI	SS.
İŞLETME 4	3,77	207	0,46	İŞLETME 4	3,86	206	0,44
İKTİSAT 4	3,70	103	0,47	İKTİSAT 4	3,73	103	0,44
MALİYE 4	3,67	173	0,47	MALİYE 4	3,74	173	0,44
<i>F Değeri</i>	1,984			<i>F Değeri</i>	4,667		
<i>p değeri</i>	0,139			<i>p değeri</i>	0,010**		
Yansıtma				STRATEJİK DÜŞÜNME			
	ORT.	SAYI	SS.		ORT.	SAYI	SS.
İŞLETME 4	3,95	207	0,38	İŞLETME 4	3,88	206	0,36
İKTİSAT 4	3,82	103	0,38	İKTİSAT 4	3,76	103	0,38
MALİYE 4	3,82	173	0,39	MALİYE 4	3,76	173	0,37
<i>F Değeri</i>	6,996			<i>F Değeri</i>	6,194		
<i>p değeri</i>	0,001**			<i>p değeri</i>	0,002**		

Tablo-12’den de anlaşılacağı gibi, dördüncü sınıflar arasındaki istatistiksel olarak anlamlı farklılık sadece yeniden çerçeveleme boyutunda yoktur. Diğer boyutlardaki farklılığın kaynağı ise, İşletme bölümü ile İktisat ve Maliye bölümleridir. İktisat ve Maliye bölümleri arasında ise önemli sayılabilecek bir farklılık yoktur.

TABLO-12:Dördüncü Sınıflar Arasındaki Farkın Kaynağını Belirlemek İçin Yapılan Scheffe Testinin Sonuçları

Yeniden Çerçeveleme					Sistem Düşüncesi				
Sınıf (I)	Sınıf (J)	Ort. Farkı (I-J)	Std. Sap.	p değeri	Sınıf (I)	Sınıf (J)	Ort. Farkı (I-J)	Std. Sap.	p değeri
İŞL 4	İKT 4	0,066	0,056	0,504	İŞL 4	İKT 4	0,125	0,053	0,061
	MAL 4	0,093	0,048	0,154		MAL 4	0,122	0,045	0,027*
İKT 4	İŞL 4	-0,066	0,056	0,504	İKT 4	İŞL 4	-0,125	0,053	0,061
	MAL 4	0,027	0,058	0,896		MAL 4	-0,003	0,054	0,998
MAL 4	İŞL 4	-0,093	0,048	0,154	MAL 4	İŞL 4	-0,122	0,045	0,027*
	İKT 4	-0,027	0,058	0,896		İKT 4	0,003	0,054	0,998
Yansıtma					STRATEJİK DÜŞÜNME				
İŞL 4	İKT 4	0,132	0,046	0,018*	İŞL 4	İKT 4	0,115	0,044	0,034*
	MAL 4	0,133	0,04	0,004**		MAL 4	0,12	0,038	0,007**
İKT 4	İŞL 4	-0,132	0,046	0,018*	İKT 4	İŞL 4	-0,115	0,044	0,034*
	MAL 4	0,001	0,048	1		MAL 4	0,005	0,046	0,994
MAL 4	İŞL 4	-0,133	0,04	0,004**	MAL 4	İŞL 4	-0,12	0,038	0,007**
	İKT 4	-0,001	0,048	1		İKT 4	-0,005	0,046	0,994

4.7.6. Öğrencilerin Stratejik Düşünme Yeteneklerini Kullanma Düzeyleri ile Cinsiyet Arasındaki İlişki

Cinsiyetin stratejik düşünme yeteneklerinin kullanım düzeyine olası etkilerini belirleyebilmek için kız ve erkek öğrencilerin skorlarındaki farklılık analiz edilmiştir. Tablo-13’ten görüleceği gibi, kız ve erkek öğrencilerin stratejik düşünme yeteneklerini kullanım düzeyini ifade eden skorları birbirine çok yakındır. Yeniden

çerçeveleme yeteneğinde kız öğrencilerin ortalaması 3,68 iken erkek öğrencilerin ortalaması 3,71, yansıtma yeteneğinde kız öğrencilerin ortalaması 3,82 iken erkek öğrencilerin ortalaması 3,83; sistem düşüncesi yeteneğinde kız öğrencilerin ortalaması 3,74 iken erkek öğrencilerin ortalaması 3,73 ve bütün olarak stratejik düşünme yeteneğinde ise kız öğrencilerin ortalaması 3,76 iken erkek öğrencilerin ortalaması 3,77’dir. Kız ve erkek öğrenciler arasında istatistiksel olarak da anlamlı farklılık yoktur.

TABLO-13:Stratejik Düşünme Yeteneği ve Alt Boyutlarının Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması

Yeniden Çerçeveleme				Sistem Düşüncesi			
	ORT.	SAYI	SS.		ORT.	SAYI	SS.
KADIN	3,68	589	0,49	KADIN	3,74	589	0,46
ERKEK	3,71	384	0,47	ERKEK	3,73	383	0,45
TOPLAM	3,69	973	0,48	TOPLAM	3,74	972	0,46
<i>t değeri</i>	-0,935			<i>t değeri</i>	0,542		
<i>Sig. (2-tailed)</i>	0,35			<i>Sig. (2-tailed)</i>	0,588		
Yansıtma				STRATEJİK DÜŞÜNME			
	ORT.	SAYI	SS.		ORT.	SAYI	SS.
KADIN	3,82	588	0,42	KADIN	3,76	588	0,4
ERKEK	3,83	384	0,4	ERKEK	3,77	383	0,38
TOPLAM	3,83	972	0,41	TOPLAM	3,76	971	0,39
<i>t değeri</i>	-0,472			<i>t değeri</i>	-0,208		
<i>Sig. (2-tailed)</i>	0,637			<i>Sig. (2-tailed)</i>	0,835		

5. SONUÇ ve GENEL DEĞERLENDİRME

Geleceğin muhasebecilerinin başarılı olabilmesi için gerekli yetenekler arasında stratejik düşünme yeteneğine sahip olma ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmada, CBÜ İ.İ.B.F. birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin stratejik düşünme yetenekleri Pisapia vd.⁴⁸ tarafından geliştirilen “Stratejik Düşünme Anketi” ile ölçülmüştür. Ayrıca, öğrencilerin stratejik düşünme yeteneklerini kullanma düzeylerini sınıf, bölüm ve cinsiyet değişkenlerinin etkileyip etkilemediği araştırılmıştır. Araştırmanın sonuçları şöyle özetlenebilir:

✓ CBÜ İ.İ.B.F. birinci ve dördüncü sınıf öğren-

cilerinin stratejik düşünme yeteneklerini kullanma düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır. Dördüncü sınıf öğrencileri daha yüksek kullanım düzeyine sahiptir.

✓ Bölümler bazında birinci ve dördüncü sınıfların karşılaştırılmasında, tüm bölümlerde dördüncü sınıf öğrencileri daha yüksek stratejik düşünme yeteneklerini kullanma düzeyine sahiptir. İktisat bölümü dışında, Maliye ve İşletme bölümlerindeki bu farklılık istatistiksel olarak anlamlıdır.

✓ Birinci sınıfların kendi içinde karşılaştırılma-

⁴⁸ Pisapia v.d., 2005, a.g.m., s. 41-68.

sında, stratejik düşünme yeteneğinin her üç boyutunda ve bütün olarak stratejik düşünme yeteneğinin kullanım düzeylerini belirten ortalamalarda en yüksek skora İşletme bölümü öğrencileri sahiptir. İşletme bölümü öğrencilerini sırasıyla İktisat ve Maliye bölümü öğrencileri takip etmektedir. Ancak, birinci sınıflar arasındaki bu farklılık sadece İşletme ve Maliye bölümleri arasında ve yine sadece sistem düşüncesi boyutunda istatistiksel olarak anlamlıdır.

- ✓ Dördüncü sınıfların kendi içinde karşılaştırılmasında, stratejik düşünme yeteneğinin her üç boyutunda ve bütün olarak stratejik düşünme yeteneğinin kullanım düzeylerini belirten ortalamalarda en yüksek skora yine İşletme bölümü öğrencileri sahiptir. İşletme bölümü öğrencilerini yine sırasıyla İktisat ve Maliye bölümü öğrencileri takip etmektedir. Dördüncü sınıflar arasındaki bu farklılık yeniden çerçeveleme boyutu dışında, diğer boyutlarda %1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.
- ✓ Cinsiyet ile stratejik düşünme yeteneklerini kullanma düzeyleri arasında ilişki yoktur.

Genel olarak bakıldığında, araştırmadan elde edilen sonuçlar, lisans eğitiminin öğrencilerin stratejik düşünme yeteneklerini geliştirmeye katkı sağladığı yönünde bulgular sunmaktadır. Öğrencilerin muhasebe eğitimi sırasında, stratejik düşünme yeteneklerinin geliştirilmesi hem akademik başarılarına hem de daha sonraki yıllarda mesleki kariyerlerine olumlu katkı sağlayacağından, öğrencilerin stratejik düşünme yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik eğitim programları, ders içerikleri ve öğretim teknikleri boyutlarında bilinçli çabalar gösterilmelidir.

Geleceğin muhasebecilerine stratejik düşünme

yeteneklerinin kazandırılmasında, muhasebe ders içerikleri ve öğretim yöntemlerinin yanında, başta yönetim bilimleri olmak üzere diğer bilim dallarının da çok önemli bir rolü vardır. Araştırmanın sonuçlarına göre, dördüncü sınıf seviyesine İşletme Bölümü öğrencilerinin stratejik düşünme yeteneklerini daha yüksek düzeyde kullanıyor olmaları, İşletme bölümünün ders programında yönetim, pazarlama, üretim gibi anabilim dallarına ait stratejik planlama, sistem yaklaşımı gibi konuları ön plana çıkararak derslerin bulunmasına bağlanabilir.

Muhasebe eğitiminde ders içeriklerinin, öğrencilerin yaratıcı düşünme, eleştirel bakış açısı, analiz etme, mantıksal bağlantılar kurma ve olayları sistem düşüncesi çerçevesinde değerlendirebilme gibi stratejik düşünme yeteneklerini kazandırması ve geliştirmesi hedeflenmelidir.

Stratejik düşünme yeteneklerinin kazandırılmasında, ders içerikleri kadar öğretme yöntemlerinin de etkisi olacaktır. Öğretim elemanının anlamına dayalı sunuş yönteminin yanında, öğrencilerin aktif katılımına dayalı grup çalışması, beyin fırtınası (tartışma), problem çözme ve örnek olay incelemesi gibi yöntemler de kullanılmalıdır. Tabii ki, bu bahsedilen öğretim yöntemlerinin kullanılmasında gerek öğrenci sayılarının çok olması gerekse derslik sayısının az olması gibi kısıtların üstesinden gelinmelidir.

Akademik olarak öğrencileri başarılı kılan unsurların neler olduğunun anlaşılabilmesi hem öğrenciler için hem de o öğrencilerin tercih ettiği üniversiteler için çok önemlidir. Geçmiş tecrübelerden öğrenerek, problem çözme yeteneklerini geliştirerek ve eski problemlere yeni yaklaşımlar arayarak, stratejik düşünme yeteneğini kullanabilmek öğrencilerin akademik kariyerlerine bakış açılarını da değiştirme kapasitesine sahiptir⁴⁹.

⁴⁹ Pisapia ve Glick-Cuenot, 2010, a.g.m. s. 185.

Mezuniyet sonrasında muhasebe meslek mensubu olmak isteyen öğrencilerin üniversite yaşamlarının ilk yıllarından itibaren bu mesleğe yönlendirilmeleri gerekir. Bu doğrultuda muhasebe meslek mensubu temsilcileriyle üniversitelerdeki muhasebe finansman anabilim dallarındaki öğretim elemanlarının yer alacağı “muhasebe mesleği kariyer danışmanlığı” mekanizması kurulabilir. Bu mekanizma çerçevesinde, geleceğin muhasebe meslek mensuplarının mesleğin gerektirdiği değişimlerin zorunlu kıldığı yetenek

ve becerileri tanımaları ve bunları edinmeleri doğrultusunda yönlendirilmesi mümkün olacaktır. Böylece, öğrenciler daha üniversite eğitimlerinin başlangıcında bilinçli bir şekilde kariyerlerini planlama ve bu doğrultuda kendilerini geliştirme olanağına sahip olacaklardır. Üniversitelerimizin çoğunda, öğrencilere çok geniş bir yelpazede seçmeli ders olanağının sunulması, bu mekanizmanın işlerliğini sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

Albrecht, S.W. and Sack, R. J., 2000, "Accounting Education: Charting the Course through a Perilous Future", **Accounting Education Series**, Volume No. 16, American Accounting Association, USA.

Amitabh, M. and Sahay, A., 2008, "Strategic Thinking: Is Leadership the Missing Link-An Exploratory Study", **11th Annual Convention of the Strategic Management Forum**, 8-10 May 2008, Kanpur, India, <http://www.iitk.ac.in/infocell/announce/convention/papers/Strategy-01-Manu%20Amitabh%20final.pdf> , (Erişim tarihi. 27 Ocak 2012).

Arslan, M.M. ve Bayrakçı, M., 2006, "Metaforik Düşünme ve Öğrenme Yaklaşımının Eğitim-Öğretim Açısından İncelenmesi", **Milli Eğitim**, Sayı 171, 100-107.

Bonn, I., 2005, "Improving Strategic Thinking: A Multilevel Approach", **Leadership and Organization Development Journal**, 26 (5), 336-354.

Bui, B. and Porter, B., 2010, "The Expectation-Performance Gap in Accounting Education: An Exploratory Study", **Accounting Education: An International Journal**, 19 (1-2), 23-50.

Casey, A.J. and Goldman, E.F., 2010, "Enhancing the Ability to Think Strategically: A Learning Model", **Management Learning**, 41 (2), 167-185.

Chilcoat, R., 1995, **Strategic Art: The New Discipline for the 21st Century Leaders**, Carlisle, PA: U.S. War College, (in Pisapia et al. 2009).

Çürük, T. ve Doğan, Z., 2001, "Muhasebe Eğitiminin İşletmelerin Taleplerini Karşılama Düzeyi: Türkiye Örneği", **ODTÜ Geliştirme Dergisi**, 28 (3-4), 281-310.

Demir, V. ve Süer Öztekin, Ö., 2006, "Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinin Türkiye'deki Muhasebe Eğitimine Etkileri", **Muhasebe ve Denetime Bakış**, 6 (20), 31-44.

Goldman, E., Cahill, T. and Filho, R.P., 2009, "Experiences That Develop the Ability to Think Strategically", **Journal of Healthcare Management**, 54 (6), 403-416.

Goldman, E.F. and Casey A., 2010, "Building a Culture That Encourages Strategic Thinking", **Journal of Leadership & Organizational Studies**, 17 (2), 119-128.

Howieson, B., 2003, "Accounting Practice in the New Millennium: Is Accounting Education Ready to Meet the Challenge?", **The British Accounting Review**, 35, 69-103.

Jelenc, L. and Swiercz, P.M., 2011, "Strategic Thinking Capability: Conceptualization and Measurement", **The 56th Annual ICSB World Conference**, 15-18 June 2011, Stockholm, Sweden, <http://www.icsb2011.org/download/18.62efe22412f41132d41800012398/310.pdf> , (Erişim tarihi. 30 Ocak 2012).

Leithwood, K.A. and Steinbach, R., 1992, "Improving the Problem-Solving Expertise of School Administrators: Theory and Practice", **Education and Urban Society**, 24 (3), 317-345, (in Pisapia et al. 2009).

Liedtka, J.M., 1998, "Strategic Thinking: Can it be Taught?", **Long Range Planning**, 31 (1), 120-129.

Pang, N.S.K. and Pisapia, J., (In Press), "The Strategic Thinking Skills of Hong Kong School Leaders: Usage and Effectiveness", **Educational Management Administration and Leadership**, http://fau.academia.edu/John-Pisapia/Papers/181406/Strategic_Thinking_Skills_Usage_and_Effectiveness , (Erişim tarihi. 28 Ocak 2012).

- Penney, G., 2010, **Executive Fire Officers' Strategic Thinking Capabilities and the Relationship with Information and Communication Technology**, Florida Atlantic University, Florida, USA, Unpublished PhD Dissertation.
- Pisapia, J. and Glick-Cuenot, S.L., 2010, "Strategic Thinking Skills and Undergraduate Student Academic Success", **American Institute of Higher Education-Proceedings**, 3 (1), 179-188.
- Pisapia, J., Ellington, L., Toussaint, G. and Morris, J.D., 2011, "Strategic Thinking Skills: Validation and Confirmation of Constructs", http://fau.academia.edu/JohnPisapia/Papers/776012/Strategic_Thinking_Skills_Validation_and_Confirmation_of_Constructs , (Erişim tarihi. 27 Ocak 2012).
- Pisapia, J., Pang, N.S.K., Hee, T.F., Lin, Y. and Morris, J.D., 2009, "A Comparison of the Use of Strategic Thinking Skills of Aspiring School Leaders in Hong Kong, Malaysia, Shanghai, and the United States: An Exploratory Study", **International Education Studies**, 2 (2), 46-58.
- Pisapia, J., Reyes-Guerra, D. and Coukos-Semmel, E., 2005, "Developing the Leader's Strategic Mindset: Establishing the Measures", **Leadership Review**, 5, 41-68.
- Porter, M.E., 1996, "What is Strategy", **Harvard Business Review**, November-December, 61-78.
- Rebele, J.E., 2002, "Accounting Education's Uncertain Environments: Descriptions and Implications for Accounting Programs and Accounting Education Research", **Accounting Education**, 11 (1), 3-25.
- Wheatley, M.J., 2006, **Leadership and the New Science: Discovering Order in a Chaotic World**, 3rd Edition, San Francisco, CA, USA, Berrett-Koehler, (in Goldman and Casey, 2010).
- Wootton, S. and Horne, T., 2010, **Strategic Thinking: A Nine Step Approach to Strategy and Leadership for Managers and Marketers**, 3rd Edition, Kogan Page Limited, London, UK.
- Yıldız, F. ve Durak, G., 2011, "Üniversitelerde Verilen Muhasebe Eğitiminin Kırklareli Yöresi'nde Faaliyet Gösteren Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Beklentilerini Karşılama Düzeyinin İncelenmesi", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Ocak, 37-47.
- Zahra, S.A. and Nambisan, S., (In Press), "Entrepreneurship and Strategic Thinking in Business Ecosystems", **Business Horizons**.
- Zaif, F. ve Karapınar, A., 2002, "Muhasebe Eğitiminde Değişim İhtiyacı", **G.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi**, 3, 111-134.